

կանը. պատմական ակնարկ մը, վաւերագիր մը՝ նոյն եկեղեցւոյն Կոլոտի օրով վերաշինութեան մասին՝ 1793ին. յետոյ 49 պատճէններ խաչքարերու, ձեռագրիւրու, եկեղեցական կահերու և իրերու և որմնաքարերու վրայ եղած արձանագրութեանց, որոնք եկեղեցիին շինութեան և անոր եղած նուիրատուութեանց թուականներուն և այլ հանգամանաց կը վերաբերին, և ի վերջոյ՝ ժամանակագրական ցանկ մը, 1391-1888, Ս. Լուսաւորչի եկեղեցւոյն, Կոլոտի և ազգային զանազան անցքերու վերաբերեալ պատմական նօթերով:

Երրորդ մասը (142-224 էջք) կը զբաւուր չորս գրուած քննիւմ, որոնք հետեւեալներն են. «Յիշատակարան պատմագրութեան վերնագրուած ընդարձակ գրութիւն մը, որ հրատարակուած է Կոլոտի ձեռքով առաջին անգամ Կ. Պոլսի լոյս ածուած Զետոր Գլախի տպագրութեան մէջ, 1719ին: Այս էջերուն վրայ Կոլոտ իր պատրիարքութեան միջոցին ինքն իր ձեռքով գրի առած է իր կեանքին և զործունէութեան բոլոր մանրամասնութիւնները, իրենց կարեւոր գիծերուն մէջ, մաքուր հայերէնով և կենդանի ոճով մը, որոնց մէջ կը ցոյանայ որչափ սենդոտ գործիչը, նոյնքան նաև գրչի և մտքի մարդը: Բարբէն վրդ., որ իր ամբողջ գործին զլիւսաւոր աղբիւր ունեցած է այս գրուածքը, զարգարած է գայն բազմաթիւ ծանօթութիւններով և անձնական յիշատակներով:

2. Կոլոտի գրչէն գրուածք մը գարձեալ, իբրև յիշատակարան աղուսաւորութիւն խոստովանութեան» գործին, զոր իր յանձնարարութեամբ Իտալիբէնէ թարգմանած է Յակոբ Նալեան, իր ձեռնասուն տալկերաթը և սպագայ յաղորդը. նոյն աշխոյժ հայերէնով և իբր փիլիսոփայօրէն արուեստագործուած սենով որ իր ժամանակինը և մասնաւորապէս իր դպրոցինն է:

3. «Յիշատակարան Սկոթոսի ստուածարանութեան», զոր իր յանձնարարութեամբ թարգմանած է Ղուկաս վրդ., Կոլոտի գրչէն, նոյն թուոյն լեզուով և ոճով:

4. Գարձեալ, միւսնոյն լեզուով և ստուածարանական աւելի վառվռուն ոճով և հմտաշատ պարունակութեամբ Յիշատակարան մը, զոր Կոլոտ գրած է, 1710ին, Անտառ ալաբանութեան գրքին համար, զոր

ինք թարգմանել տուած է Ղուկաս վրդ. ի: Մնացեալ (201-224) էջերը կը գրուուին պատճէններովը Արտուրու տաճարին խաչքարի մը և Բարսեղ և Վարդան վարդապետներու տապանագիրներուն և Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորչի եկեղեցւոյ կարգ մը արձանագրութեանց, ինչպէս նաև նոր ծանօթութիւններու, որոնց մէջ ամենէն շահեկաններն են սոյն եկեղեցւոյ և յարակից Կեդրոնական վարժարանի իրեն ժամանակակից գրութեան վերաբերմամբ մանրամասնուածները:

Ըստ մեզ, Բարբէն վրդ. ի այս գործը, որ իր առաջին մասովը Յովհաննէս Կոլոտ մեծ պատրիարքին և իր ժամանակին նուիրուելիքը ընդարձակագոյն ուսումնասիրութեան մը համար բանասիրական և պատմագրական սեղմ յատակագիծ մ'է աւելի, ու վերջին մասերովը՝ շատ կարեւոր յիշատակարաններու և ծանօթագրութեանց շահեկան հաւաքում մը, կարեւոր նպատակ մըն է շայն ազգի և եկեղեցւոյ պատմութեան նոր ժամանակաց հետազօտութեան գործին:

(Շարունակելի) (7) Գ.

ՆՈՐԱՆՈՒՄ ԵՒ ԵՄՈՒՄ

Մարդը եղիզ մ'է միայն, բնութիւն անկեկ սխար բանը, բայց խորհող եղիզ մը: Հարկ չկայ որ անորոյ ճիշդերէն պատասխանուի, շախշախեղու հումար գայն: Քիչ մը շոյի, կարիք մը ջուր, կը բաւեն սպաննելու հումար գայն: Բայց երբ ճիշդերէն շախշախեղ աչ գիկը, ան աւելի սպնիւ պիտի ըլլար քան գայն որ գիկը կ'սպաննէ. մտանդի գիտէ թէ կը մտնի, և գիտէ մոյն ասեկ թէ ի՛նչ առաւելորդիւն ունի ճիշդերէն իր վրայ: Միեւնոյն ճիշդերէն քան մը չգիտէր այդ մասին:

*

Մարդն բնութիւն մեզ երկու հաղիւնդիւն սկզբունքներ կան. անձնասիրութիւնը, որ կը ներառիտիկ մեր անձը, և բարեսիրտութիւնը, որ կը հասարակ գայն: Երբ այս երկու զայնասկիւններէն մէկ կամ յետը կորէր, պիտի չարանար ան միւսը ի կոտորիտիւն, կամ վնասանձանար մի՛նչէ յիւրաբոյիւն: